

รูปแบบการค้นหาเส้นทาง ในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ ย่านพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร

Wayfinding patterns in Phra Arthit
Historical Community Area, Bangkok

Received : June 7, 2019

Revised : July 1, 2019

Accepted : July 10, 2019

ดุษฎี บุญฤกษ์^{1*} และ ไชศรี ปักดีสุขเจริญ²

¹นิสิตปริญญาโท ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 258 ถนน พญาไท วังใหม่ ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

²อาจารย์ประจำ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 258 ถนน พญาไท วังใหม่ ปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

Dusadee Boonreak^{1*} and Khaisri Paksukcharern²

¹Graduate Student, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture,
Chulalongkorn University, 258 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok, 10330

²Lecturer, Department of Urban and Regional Planning, Faculty of Architecture, Chulalongkorn
University 258 Phayathai Road, Wangmai, Pathumwan, Bangkok, 10330

*E-mail: 6173319025@student.chula.ac.th

บทคัดย่อ

ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูงในด้านคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ บ่อมพระสมุเฐรุ วัดชนะสงคราม มัสยิดจักรพงษ์ อาคารพิพิธบางลำพู และสวนสันติชัยปราการ เป็นต้น แต่พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์กลับมีการใช้งานที่ไม่เต็มศักยภาพและไม่เป็นอเนกประโยชน์ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ควรมีความสมดุลในการสัญจรเพื่อผ่าน และเพื่อเข้าถึงของคนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างทั่วถึงโดยเฉพาะการสัญจรทางเท้า

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนที่เข้ามาใช้งานพื้นที่ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ โดยทำการบันทึกรูปแบบของการสัญจรของคนเดินเท้า ในช่วงวันและเวลาต่าง ๆ การศึกษาพบว่ากลุ่มคนทั้ง 2 ประเภท มีรูปแบบการค้นหาเส้นทางที่แตกต่างกันและแยกออกจากกัน ทำให้เกิดการใช้งานพื้นที่ในบางบริเวณอย่างไม่เป็นอเนกประโยชน์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงแนวทางการเพิ่มศักยภาพของการเข้าถึง รวมไปถึงข้อเสนอแนะในการกระจายกิจกรรมของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดสมดุลของการสัญจรเพื่อผ่าน และการสัญจรเพื่อเข้าถึงของคนเดินเท้ากลุ่มต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การค้นหาเส้นทาง, พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์, ย่านพระอาทิตย์

ABSTRACT

Phra Arthit historical community area is a unique urban area that has several important cultural heritages. There are historical places registered by the cultural heritage department Thailand such as Phra Sumen Fort, Wat Chana Songkhram, Chakrapong Mosque, Pipit Banglumpoo Museum, Santichai Prakan Park, etc. However, Phra Arthit historical community area is not fully utilized as a mixed-use urban area as it should be. Theoretically, a historical community area should have a mix of move through and move to pedestrian network accessible to various groups of people.

This article aims to study the wayfinding patterns of two groups people, those who are familiar and unfamiliar with the area. By observing and analyzing patterns of pedestrian traffic during times and days, it is found that those two groups of people move about the area differently most of the area is single use. The finding shows ways to increase the potential of access and suggestions to distribute activities in a historical community. Also, the results of the study suggest the more distribution of pedestrian attractor area to create a more mix use to attract various groups of people in all areas.

Keywords: Wayfinding, Historical Community Area, Phra Arthit Area

1. บทนำ

ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ตั้งอยู่ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสูงในด้านคุณค่ามรดกวัฒนธรรม กล่าวคือ มีวิถีชีวิตชุมชนเก่าที่มีงานฝีมือเฉพาะเจาะจง เช่น การทำทอง รวมทั้งมีชุมชนดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ ได้แก่ ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ และชุมชนตรอกไก่อแจ้ มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ ป้อมพระสุเมรุ วัดชนะสงคราม อาคารพิพิธบางลำพู และสวนสันติชัยปราการ เป็นต้น โดยพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์มีเส้นทางในการเข้าถึงพื้นที่ที่หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการเดินทางเท้า มีความหลากหลายของผู้ใช้พื้นที่ทั้งคนไทยที่อาศัยอยู่ในชุมชนดั้งเดิม รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ถึงแม้พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์จะมีเส้นทางลัดที่เป็นตรอกซอกซอยที่นอกเหนือไปจากถนนเส้นหลักในการสัญจร แต่ก็ยังมีศักยภาพในการเข้าถึงไม่เต็มพื้นที่ ทั้งกลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ เช่น คนในชุมชนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ควรมีสমดุลในการสัญจรเพื่อผ่านและเพื่อเข้าถึงของคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเต็มศักยภาพ

โดยพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในมิติทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการวิวัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทั้งเหตุและปัจจัยมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ตกทอดมายาวนานจากอดีต (Smailes, 1968) โดยสามารถจำแนกความสำคัญของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

ความสำคัญของมิติทางกายภาพ: พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นกายภาพหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ศาสนสถานเก่าแก่ อาคารทรงคุณค่า และพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งควรค่าต่อการเก็บรักษาไว้ โดยลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ ยังสามารถแสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่นของพื้นที่ และสามารถทำให้พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจง และมีความสำคัญในแง่ของมรดกทางวัฒนธรรมได้

ความสำคัญของมิติทางเศรษฐกิจ: พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาการของความเจริญต่อเศรษฐกิจของเมืองต่อเนื่องมาจากในอดีต โดยในปัจจุบันพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์สามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้กับเมือง ในฐานะเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีเอกลักษณ์ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้งานพื้นที่จากมรดกทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อมิติทางเศรษฐกิจ ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญของมิติทางสังคม: พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์นอกจากประกอบไปด้วยชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกันของชุมชนอยู่อาศัย ในลักษณะเครือญาติหรือกลุ่มสังคมดั้งเดิม ชุมชนในบางพื้นที่ยังสามารถสร้างเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ โดยใช้รูปแบบงานฝีมือที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน

ความสำคัญของมิติทางวัฒนธรรม: มรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ประกอบไปด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งทำให้พื้นที่ที่มีความเฉพาะเจาะจงเป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งเป็นจุดดึงดูดในแง่ของเศรษฐกิจของพื้นที่และในแง่ของการใช้มรดกทางวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตของกลุ่มทางสังคมของพื้นที่ จึงกล่าวได้ว่า มิติทางวัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดเป็นชุมชนประวัติศาสตร์ขึ้นมาได้

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยมีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศึกษาข้อมูลพฤติกรรมถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเบื้องต้นของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ รวมไปถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อสร้างแผนที่การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่และ (2) เก็บข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสังเกตการณ์รูปแบบการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนที่ค้นเคยและไม่ค้นเคยกับพื้นที่ด้วยวิธีสะกดรอย (movement trace)

โดยบทความวิจัยนี้ ต้องการที่จะทำการบันทึกโดยการสังเกตการณ์การค้นหาเส้นทางของคนทั้ง 2 กลุ่ม ในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ ว่ามีรูปแบบที่แตกต่างกันอย่างไร

3. พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเกาะรัตนโกสินทร์ตอนบน ตั้งอยู่ในแขวงชนะสงคราม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร (ภาพที่ 1) ในพื้นที่ประกอบด้วยชุมชนเก่า ได้แก่ ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ และชุมชนตรอกไก่อ๊ว มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ ป้อมพระสมเฐร วัดชนะสงคราม อาคารพิพิธบางลำพล และสวนสันติชัยปราการ เป็นต้น มีขอบเขต

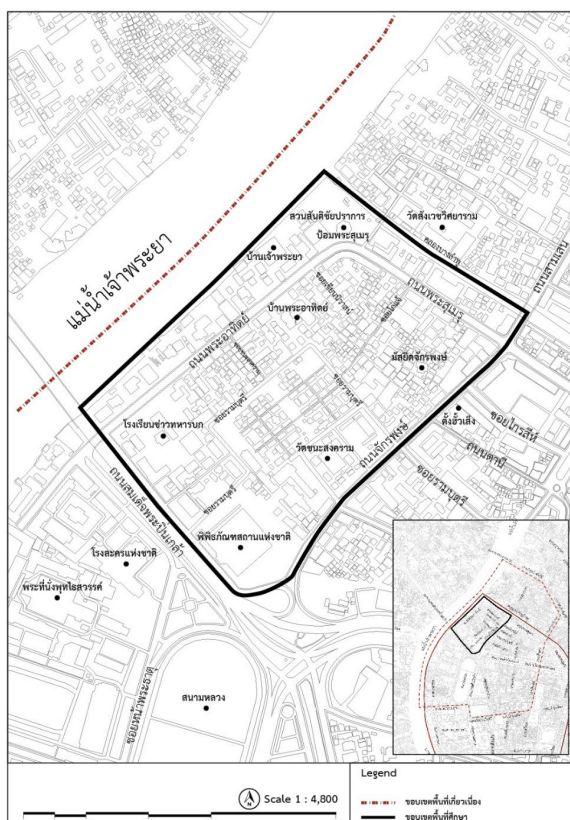
พื้นที่ศึกษา ดังนี้

พื้นที่ศึกษา (study area) - 171 ไร่ (273,600 ตารางเมตร)

ทิศเหนือ   จรด คลองบางลำพู

ทิศใต้   จรด ถนนสมเด็จพะพระปิ่นเกล้า

ทิศตะวันออก จรด ถนนจักรพงษ์

ภาพที่ 1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษาและสถานที่สำคัญ

โดยพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์เป็นย่านที่มีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มมาตั้งแต่ในอดีต เช่น มลายู ลาว มอญ จีน และไทย เป็นต้น มีการตั้งถิ่นฐานปะปนกัน แต่ในปัจจุบันสภาพพื้นที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการขยายตัวของเมืองและธุรกิจการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ ส่งผลให้อาคารจำนวนมากมีการเปลี่ยนสภาพเป็นโรงแรม ร้านอาหาร ผับ และบาร์ เป็นจำนวนมาก ประกอบกับมีประชากรจากอื่นที่เข้ามาประกอบอาชีพภายในพื้นที่อยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์จึงมีความหนาแน่นค่อนข้างสูง และมีการผสมผสานของรูปแบบพื้นที่ที่มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอดีตกับการพัฒนาพื้นที่และสร้างขึ้นใหม่จากธุรกิจการท่องเที่ยว พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ จึงมีโครงข่ายพื้นที่สาธารณะที่หลากหลายรูปแบบ มีรูปทรงที่แตกต่างกันและการจัดวางพื้นที่ในลักษณะที่ถูกโอบล้อมด้วยสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนเกาะตัวเป็นแนวยาวตามเส้นทางสัญจรประกอบไปด้วยย่านและชุมชนต่าง ๆ ดังนี้

ย่านถนนพระอาทิตย์ ถนนพระอาทิตย์เริ่มต้นจากสะพานพระปิ่นเกล้า เลียบแม่น้ำเจ้าพระยาไปจรดป้อมพระสุเมรุ ถนนพระอาทิตย์ตั้งชื่อตามป้อมพระอาทิตย์ที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี โดยมีตึกแถวที่สำคัญอยู่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ตึกแถวถูกสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยลักษณะทางสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะตะวันตก ซึ่งนิยมอย่างแพร่หลายในรัชกาลที่ 5 แต่ก่อนรัชกาลที่ 5 รับอิทธิพลศิลปะตะวันตกมาตกแต่งอาคารหรือรูปทรงเฉพาะวังเจ้านายและบ้านคนคบดีเท่านั้น บ้านเรือนคนธรรมดาหรือบ้านแถวที่เกิดขึ้นนั้นเลียนแบบอิทธิพลของศิลปะแบบจีนมากกว่า

ย่านข้าวสารและรามบุตรี บริเวณถนนข้าวสารยาวจนถึงถนนรามบุตรีจรดถนนพระอาทิตย์ นับได้ว่าเป็นจุดมุ่งหมายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานบันเทิงที่มีชีวิตชีวา มีการเกิดกิจกรรมต่อเนื่องเกือบตลอดทั้งวัน ในช่วงเวลากลางวันบริเวณนี้จะเป็นช่วงเวลาของการจับจ่ายใช้สอยสินค้าประเภทของที่ระลึก เสื้อผ้าต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นจุดขายของย่าน ส่วนในตอนกลางคืนจะคึกคักเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นแหล่งรวมร้านอาหารนานาชาติ ผับบาร์ รวมถึงเป็นถนนคนเดินที่มีร้านค้าแผงลอยนำสินค้ามาขายตลอดแนวตามความยาวถนน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นและนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ประกอบด้วยชุมชนที่อยู่รอบๆ มัสยิดจักรพงษ์ เป็นที่ดินของเอกชนซึ่งอยู่กันมานาน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ที่ดินส่วนหนึ่งเป็นที่ดินสาธารณะเนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนย่านใจกลางเมือง ประกอบด้วยเจ้าของที่ดินปลูกบ้านเป็นห้องแบ่งให้เช่า จึงมีผู้เข้ามาอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น

ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ - ไก่แจ้ ประวัติและการตั้งถิ่นฐานในสมัยก่อนบริเวณปากตรอกแห่งนี้เป็นที่ตั้งของบ้านพระนิธินาภิเชก ผู้พิพากษาศาลฎีกาในสมัยรัชกาลที่ ๖ บ้านสามชั้น มีสิ่งสะดุดตาปรากฏอยู่บนหลังคา คือ เสาโลหะบอกทิศทางลมรูปไก่ ตามอย่างลักษณะบ้านเรือนของชาวตะวันตก จึงทำให้ผู้คนในย่านนี้เรียกติดปากกันว่า “บ้านไก่แจ้” และกลายมาเป็นชื่อตรอกไก่แจ้จนทุกวันนี้ ในปัจจุบันมีการปลูกสร้างอาคารขนาดใหญ่ขึ้นทดแทนและเป็นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตรอกเขียนนิวาสน์นั้นเหลือเพียงชื่อให้นักย้อนถึงโรงเรียนเขียนนิวาสน์ หนึ่งในโรงเรียนราษฎร์ซึ่งเคยเปิดกิจการในย่านบางลำพู เจ้าของและผู้ก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้คือ ม.ล.เตมีย์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงประถมสี่และยุบกิจการหลังจากครูเตมีย์เสียชีวิต ปัจจุบันอาณาบริเวณโรงเรียนเปลี่ยนเป็นหมู่บ้านจัดสรรซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีที่อยู่อาศัยหนาแน่นเช่นเดียวกับตรอกไก่แจ้

ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่มอาคารพักอาศัย ส่วนมากเป็นบ้านไม้สูง 2 ชั้น กระจุกตัวรวม กันค่อนข้างแน่น และถูกล้อมรอบด้วยอาคารพาณิชย์ที่ติดอยู่ริมถนนซึ่งหันหน้าออกทางถนน มีการเข้าถึงชุมชนได้หลายทิศทาง ซึ่งใช้วิธีการเดินเท้าเป็นหลัก โดยอาชีพหลักของชุมชน คือ อาชีพรับจ้างและค้าขาย อาชีพรองลงมา คือ อาชีพรับราชการและอาชีพส่วนตัว

ภาพที่ 2 พื้นที่ย่านถนนข้าวสารและย่านบางลำพู

ภาพที่ 3 พื้นที่ว่างชุมชนมัสยิดจักรพงษ์และตรอกเขียนนิวาสน์

จากข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ สามารถสรุปได้ว่า พื้นที่ที่มีความสำคัญและเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่มีความน่าสนใจในมิติต่างทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องศึกษารูปแบบของการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนประเภทต่างๆ ว่ามีรูปแบบการค้นหาเส้นทางในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์เป็นอย่างไร จากการสังเกตการณ์เบื้องต้น พบว่า พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ประกอบไปด้วยผู้ใช้งาน 2 ประเภทหลัก คือ กลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ จากการทบทวนวรรณกรรมจากงานวิจัยของ ปราณระฟ้า พรหมประวัติ (2550) , พัลลภมน หางนาค (2557) และพศิน สุวรรณเดช (2558) มีวิธีการจำแนกกลุ่มคนที่คล้ายคลึงกัน คือ ใช้การสังเกตการณ์โดยใช้การจำแนกจากลักษณะที่มองเห็น

ภายนอก ได้แก่ รูปร่างชาติพันธุ์ ลักษณะท่าทาง ลักษณะการแต่งตัว ความเร็วในการเดิน ทิศทางที่จะไป และลักษณะการเดินเป็นกลุ่ม ของกลุ่มคนประเภทนั้นๆ โดยสามารถจำแนกตามกลุ่มคนแต่ละประเภทได้ ดังนี้

กลุ่มคนคุ้นเคยพื้นที่ หมายถึง กลุ่มคนที่ใช้พื้นที่อยู่เป็นประจำ รู้ตำแหน่งของกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่เป็นอย่างดี สามารถแบ่งเป็นคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ ได้แก่ คนในชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ตรอกเขียนนิวาสน์ และตรอกไก่แจ้ ส่วนคนนอกพื้นที่ ได้แก่ พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาใช้งานในพื้นที่อยู่เป็นประจำ คนทำงานในพื้นที่ เด็กนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

กลุ่มคนไม่คุ้นเคยพื้นที่ หมายถึง กลุ่มคนที่เข้ามาใช้งานพื้นที่เป็นครั้งแรก หรืออาจจะเข้ามาใช้งานพื้นที่เป็นครั้งแรก โดยคนกลุ่มนี้อาจจะต้องใช้แผนที่นำทาง แผนที่จากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือใช้วิธีการบอกทางและถามทาง โดยสามารถใช้วิธีการจำแนกข้างต้นได้เช่นกัน กลุ่มคนประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ กลุ่มคนไทยที่เข้ามาทำธุระในพื้นที่ เป็นต้น

4. การบันทึกรูปแบบของการค้นหาเส้นทาง

การได้มาซึ่งรูปแบบของการค้นหาเส้นทางในเมืองนั้นจำเป็นต้องมีวิธีการเก็บข้อมูล โดยส่วนมากจะมีการใช้วิธีการบันทึกรูปแบบการเดินทางด้วยการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (observation procedures) การเก็บข้อมูลชนิดนี้สามารถสร้างเป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการเข้าสังเกตการณ์ปรากฏการณ์การใช้พื้นที่สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ ของคนเดินเท้าได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากเมืองเปิดทางเลือกให้ผู้คนสัญจรไปยังบริเวณต่างๆ เพื่อทำกิจกรรมที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการเข้าใช้พื้นที่ศึกษาในช่วงเวลาต่างๆ ของกลุ่มคนหลากหลายประเภทได้อย่างชัดเจน (จุฬารัตน์ สันทิต, 2547 อ้างถึง Dalton, 1977) ดังนั้น วิธีที่จะสามารถบันทึกปรากฏการณ์การเดินทางในเมืองได้อย่างสมบูรณ์ตามความเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่และจุดประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ เป็นการนับปริมาณคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านในแต่ละด้าน (gate) เป็นอัตราของจำนวนคนต่อชั่วโมง

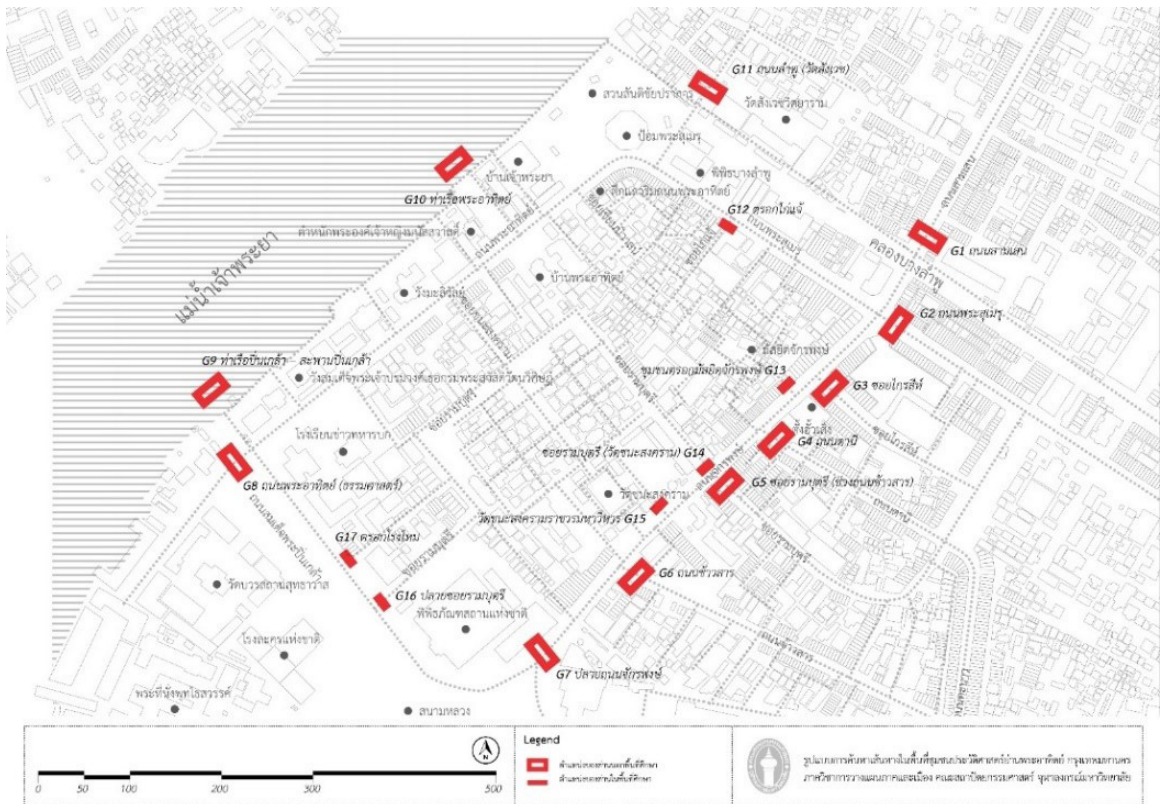
1) การบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ เป็นการสังเกตและบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้า เพื่อระบุเส้นทางที่คนเดินเท้าส่วนใหญ่เลือกหรือไม่เลือก สัญจรแบบไม่เฉพาะเจาะ

การบันทึกอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ สามารถทราบถึงปริมาณของคนเดินเท้าที่สัญจรบนพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ โดยแสดงปริมาณของคนเดินเท้าเข้ามาในพื้นที่สูงสุดในแต่ละช่วงเวลา ของวัน ภายในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์สามารถกำหนดด้านทั้งหมด 17 ด้าน ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกด้าน คือ เป็นจุดตัดถนนหรือทางแยกที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ จำแนกได้เป็น G1-G17 ดังนี้ (ภาพที่ 4)

• G1 ถนนสามเสน	• G10 ท่าเรือพระอาทิตย์
• G2 ถนนพระสุเมรุ	• G11 ถนนลำพู (วัดสังเวช)
• G3 ซอยไกรสิทธิ์	• G12 ตรอกไก่แจ้
• G4 ถนนตานี	• G13 ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์
• G5 ซอยรามบุตรี (ช่วงถนนข้าวสาร)	• G14 ซอยรามบุตรี (วัดชนะสงคราม)
• G6 ถนนข้าวสาร	• G15 วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร
• G7 ปลายถนนจักรพงษ์	• G16 ปลายซอยรามบุตรี
• G8 ถนนพระอาทิตย์ (ธรรมศาสตร์)	• G17 ตรอกโรงไหม
• G9 ท่าเรือปิ่นเกล้า - สะพานปิ่นเกล้า	

ทั้งนี้ ได้เลือกเก็บข้อมูลตามด้านดังกล่าว โดยแยกระหว่างวันธรรมดา (วันอังคาร - วันพฤหัสบดี) และวันหยุด (วันเสาร์และอาทิตย์) โดยใช้วิธีเก็บในเวลาเร่งด่วน 7.00-9.00 น. และ 17.00-19.00 น. จึงนำปริมาณที่นับได้มารวมกัน โดยทำการแยกเก็บข้อมูลของกลุ่มคน 2 ประเภท คือ กลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่

การเก็บข้อมูลจะใช้เวลาเก็บด้านละ 6 นาที โดยเก็บระหว่างวันและช่วงเวลาดังกล่าว ในวันพุธที่ 6 ธันวาคม 2561 (วันธรรมดา) และวันเสาร์ที่ 22 ธันวาคม 2561 (วันหยุด) เมื่อทำการเก็บข้อมูลแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยเป็นอัตราต่อชั่วโมง การเก็บข้อมูลด้วยวิธีนี้ ทำให้ทราบถึงปริมาณของคนเดินเท้าที่สัญจรผ่านพื้นที่โดยเฉลี่ยในแต่ละด้าน และบริเวณที่มีคนเดินเท้าสัญจรผ่านสูงสุดในแต่ละช่วงเวลาของวัน

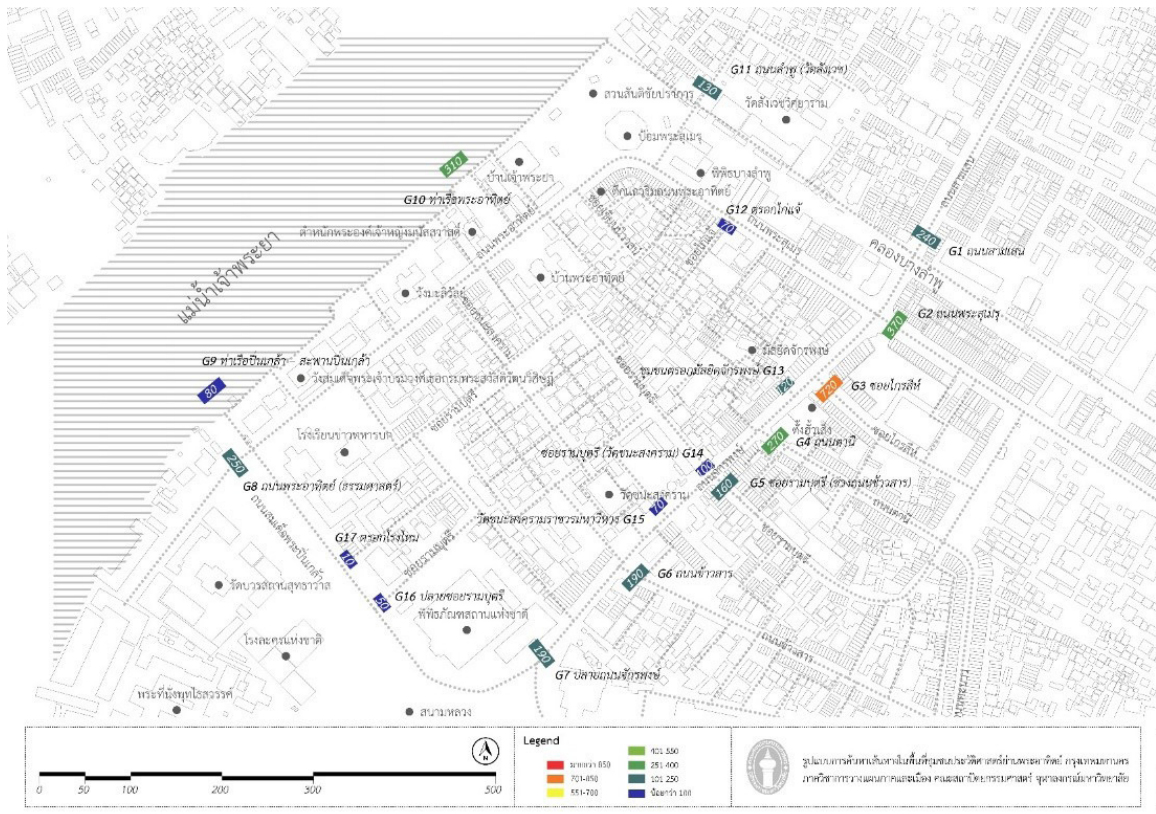

ภาพที่ 4 แผนที่ตำแหน่งด้านนัปริมาณการสัญจรผ่านของคนเดินเท้า

จากการสำรวจอัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา พบว่าด้านที่มีคนสัญจรผ่านมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ G3 ซอยไกรสิทธิ์ G2 ถนนพระสุเมรุ G10 ท่าเรือพระอาทิตย์ G4 ถนนตานี และ G8 ถนนพระอาทิตย์ (ธรรมศาสตร์) ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า G3 ซอยไกรสิทธิ์ มีปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่มากที่สุด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีตลาดในตอนเช้าและตอนเย็นทำให้มีคนสัญจรผ่านเป็นจำนวนมาก G2 ถนนพระสุเมรุ เป็นถนนที่สามารถเชื่อมต่อกับบริเวณพื้นที่อื่น ๆ G10 ท่าเรือพระอาทิตย์ เป็นด้านที่มีท่าเรือที่มีคนที่คุ้นเคยพื้นที่เข้ามาใช้งานทั้งเช้าและเย็นทำให้มีปริมาณการสัญจรสูงตามมา (ภาพที่ 5)

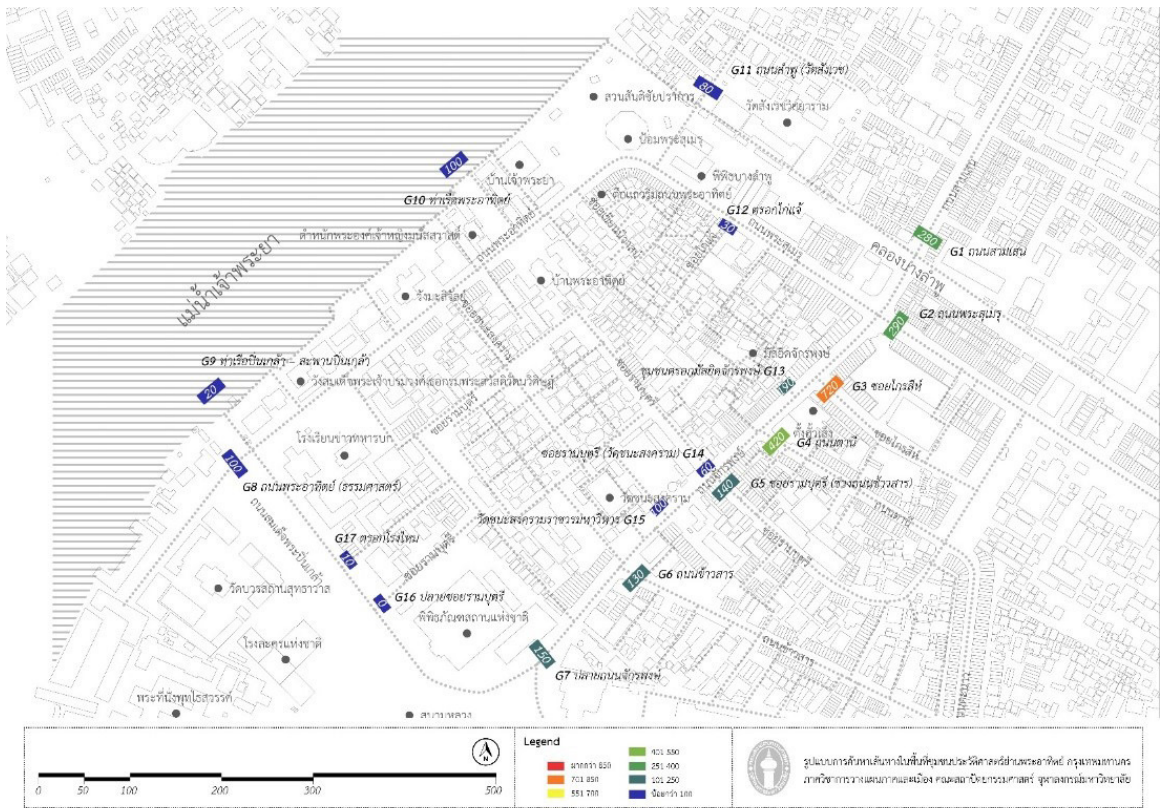
ในวันหยุด อัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่จะมีความคล้ายคลึงกันกับในวันธรรมดา แต่จะมีลำดับแตกต่างกันเล็กน้อย ดังนี้ G3 ซอยไกรสิทธิ์ G4 ถนนตานี G2 ถนนพระสุเมรุ G1 ถนนสามเสน และ G13 ซุ้มชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ตามลำดับ โดยมีเหตุผลคล้ายคลึงกันกับอัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา แต่จะเห็นได้ว่าในวันหยุด G10 ท่าเรือพระอาทิตย์ จะมีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับวันธรรมดา เนื่องจากเป็นวันที่มีอัตราความถี่ของท่าเรือต่ำ รวมไปถึงเป็นวันหยุดงาน จึงมีกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่เข้ามาใช้งานในพื้นที่น้อยกว่าวันปกติอย่างเห็นได้ชัด (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 5 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่คุ้นเคย (วันธรรมดา)

นอกเหนือจากการสำรวจอัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่แล้ว ยังมีการสำรวจอัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่โดยใช้ลักษณะการสำรวจในรูปแบบเดียวกัน คือ วันธรรมดาและวันหยุด อัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา มีด้านที่มีคนสัญจรผ่านมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ G6 ถนนข้าวสาร G14 ซอยรามบุตรี (วัดชนะสงคราม) G7 ป้ายถนนจักรพงษ์ G5 ซอยรามบุตรี (ช่วงถนนข้าวสาร) และ G10 ทางเรือพระอาทิตย์ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในด้านที่มีปริมาณสูง 5 อันดับ มีปริมาณที่แตกต่างกับปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่อย่างชัดเจน ด้านที่มีปริมาณสูงที่สุดของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ G6 ถนนข้าวสาร ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากถนนข้าวสารที่เข้ามาภายในพื้นที่ศึกษา รองลงมา คือ G14 ซอยรามบุตรี (วัดชนะสงคราม) เป็นพื้นที่ที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญจึงมีปริมาณการสัญจรผ่านจำนวนมาก ส่วน G7 ป้ายถนนจักรพงษ์ เป็นพื้นที่ที่เป็นจุดรับส่งนักท่องเที่ยวจึงทำให้มีปริมาณสูง โดยการสำรวจปริมาณการสัญจรพบว่าด้านที่เป็นทางผ่านสู่ชุมชนจะมีปริมาณคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่สัญจรผ่านน้อยมาก เห็นได้จากปริมาณการสัญจรตัวอย่างเช่น G13 ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ และ G12 ตรอกไก่แจ้ (ภาพที่ 7)

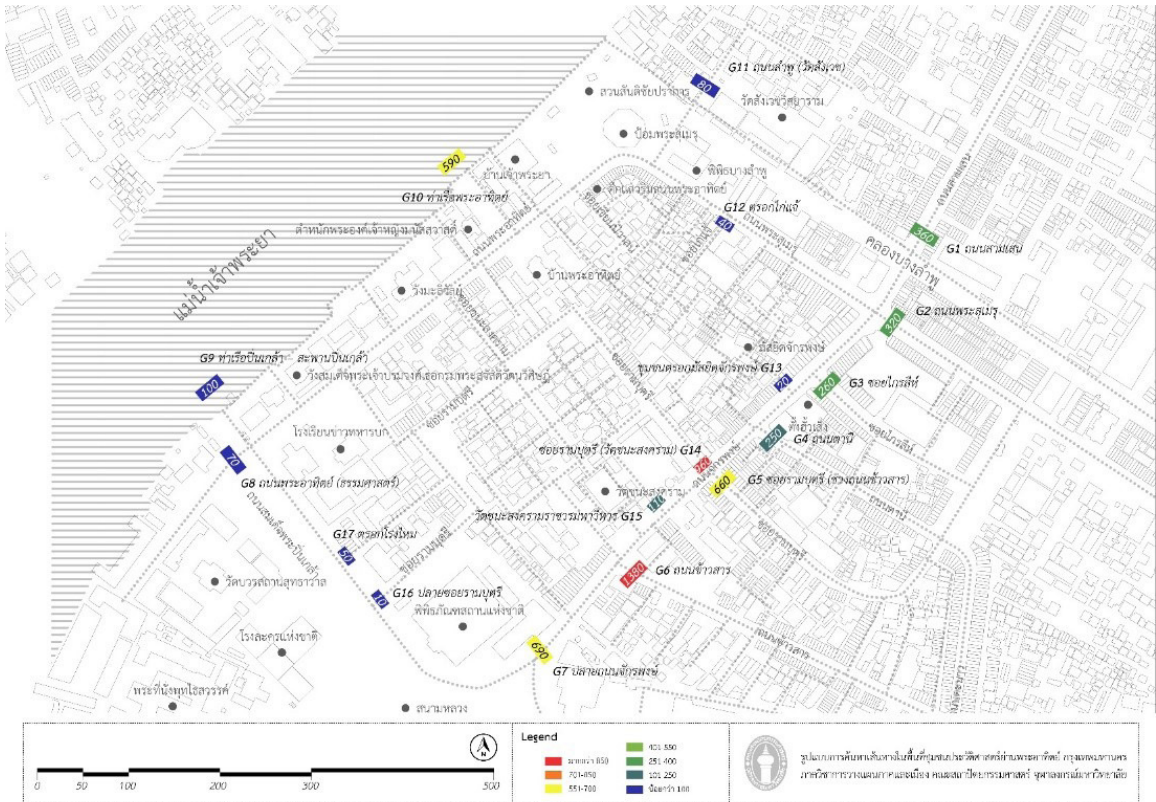
ภาพที่ 6 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่คุ้นเคย (วันหยุด)

อัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันหยุดจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่มีความต่างกันเพียงเล็กน้อย มีลำดับดังนี้ G6 ถนนข้าวสาร G14 ซอยรามบุตรี (วัดชนะสงคราม) G5 ซอยรามบุตรี (ช่วงถนนข้าวสาร) G1 ถนนสามเสน และ G4 ถนนตานี ส่วนใหญ่จะมีความคล้ายคลึงกันกับอัตราการสัญจรผ่านของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา แต่ในวันหยุดบางกิจกรรมจะไม่ได้เปิดให้บริการ ตัวอย่างเช่น บริการรับส่งการท่องเที่ยวหรือท่าเรือที่มีบริการที่ลดลงส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีปริมาณที่น้อยลงตามไปด้วย (ภาพที่ 8)

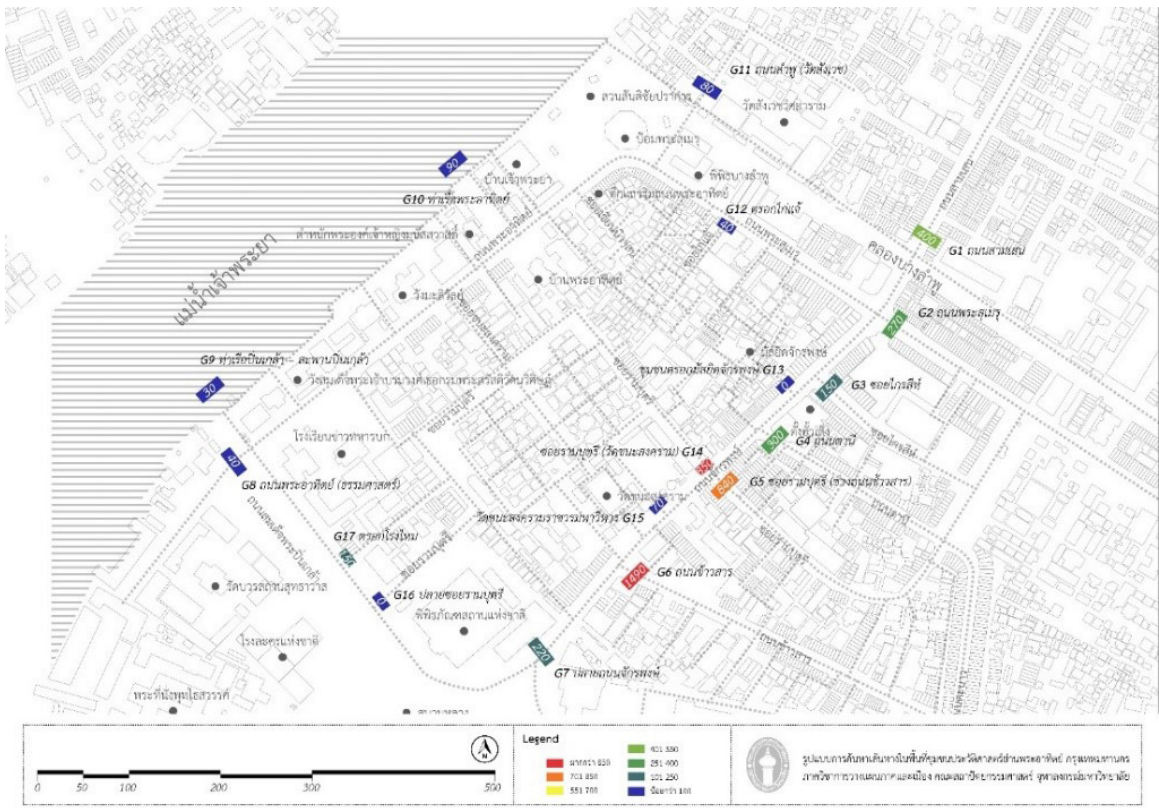
ผลจากการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านกายของคนเดินเท้าในพื้นที่แสดงให้เห็นถึงปริมาณการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าทั้งคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดาและวันหยุด ผลที่ได้ คือ ปริมาณการสัญจรที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในแต่ละด้านของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการสัญจรไปยังสถานที่ต่างๆ ภายในพื้นที่ที่มีรูปแบบการสัญจรที่แตกต่างกันของคนทั้ง 2 กลุ่ม ด้านที่อยู่บริเวณถนนข้าวสารหรือแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของพื้นที่ เช่น G5 ซอยรามบุตรี (ช่วงถนนข้าวสาร) G6 ถนนข้าวสาร และ G14 ซอยรามบุตรี (วัดชนะสงคราม) มีปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่เป็นจำนวนมาก ส่วนด้านที่อยู่บริเวณชุมชนหรือตรอกซอยที่สามารถทะลุ

ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้ เช่น G2 ถนนพระสุเมรุ G3 ซอยไกรสิทธิ์ G4 ถนนตานี และ G13 ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ จะมีปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่มากกว่า จากการสำรวจพบว่า วันหยุดและวันธรรมดา ปริมาณการสัญจรของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย แต่โดยรวมแล้วประเภทของกลุ่มคนจะส่งผลให้ปริมาณการสัญจรของแต่ละด้านมีปริมาณที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 7 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันธรรมดา)

ภาพที่ 8 อัตราเฉลี่ยการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันหยุด)

5. รูปแบบการค้นหาเส้นทางของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์

การบันทึกความนิยมในการเลือกเส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ตามช่วงเวลาต่าง ๆ ของวัน เป็นการสะกดยตามคนในพื้นที่ศึกษาแบบไม่เจาะจง และทำการบันทึกเส้นทางนิมสัญจรของกลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ ทำให้ทราบถึงศักยภาพในการใช้งานของบริเวณต่าง ๆ ในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ ทั้งนี้มีการกำหนดจุดเริ่มต้นที่จะทำการ (trace) เส้นทางสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ ศึกษาไว้ทั้งหมด 17 จุด (ตามภาพที่ 4) ซึ่งเป็นทางเข้าออกพื้นที่ศึกษาโดยรอบและภายในพื้นที่ศึกษา โดยทำการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิมสัญจรของคนเดินเท้าในวันระหว่างวันธรรมดาและวันหยุดของกลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่

เนื่องจากการเป็นกลุ่มตัวอย่างรูปแบบเส้นทางนิมสัญจรในช่วงเวลาที่มีการใช้งานมากที่สุด พื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์มีเวลาเร่งด่วน ได้แก่ เวลา 07.00-09.00 น. และเวลา 17.00-19.00 น. ที่สอดคล้องกับผลการบันทึกอัตราการสัญจรโดยการนับจำนวนในการเก็บข้อมูล โดยทำการจำแนกกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ คนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ โดยกำหนดเงื่อนไขในการติดตาม ดังนี้

1) เวลาในการสะกดยจากจุดเริ่มต้นคนละ 10 นาที

2) เวลาที่จะเลิกติดตามเมื่อสิ้นสุดเวลา 10 นาทีหรือเมื่อผู้ถูกติดตามหยุดทำกิจกรรมนานเกินกว่า 3 นาที โดยถือว่าผู้ถูกติดตามถึงจุดหมายปลายทางในการสัญจรแล้ว

3) เลิกติดตามเมื่อผู้ถูกติดตามออกนอกขอบเขตพื้นที่ศึกษาก่อนหมดเวลาที่กำหนดไว้

มีการทำการเก็บข้อมูลในวันธรรมดา (อังคาร-พฤหัสบดี) ในพุธที่ 26 ธันวาคม 2561 และวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) ในเสาร์ที่ 22 ธันวาคม 2561 ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราส่วนของจำนวนคนเดินเท้าที่จะทำการสะกดยในแต่ละด้านย่อมมีจำนวนที่ไม่เท่ากัน ดังนั้น จึงต้องทำการคำนวณหาสัดส่วนของคนเดินเท้าที่แท้จริงที่ผ่านการหาสัดส่วนดังกล่าว ทำได้โดยการบันทึกอัตราการสัญจรผ่านในแต่ละด้านจึงนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเป็นจำนวนผู้สัญจรผ่านต่อชั่วโมงเพื่อหาสัดส่วนของกลุ่มคนที่จะทำการสะกดยตามในแต่ละด้าน

จากการนับปริมาณของกลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในแต่ละด้าน ทำให้รู้ถึงอัตราการสัญจรผ่านของคนเดินเท้าในพื้นที่ โดยนำปริมาณที่ได้ไปหาสัดส่วน จึงบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิมสัญจรของคนเดินเท้าในพื้นที่ด้วยวิธีการสะกดย สามารถแบ่งออกเป็นรูปแบบของการค้นหาเส้นทางได้ ดังนี้

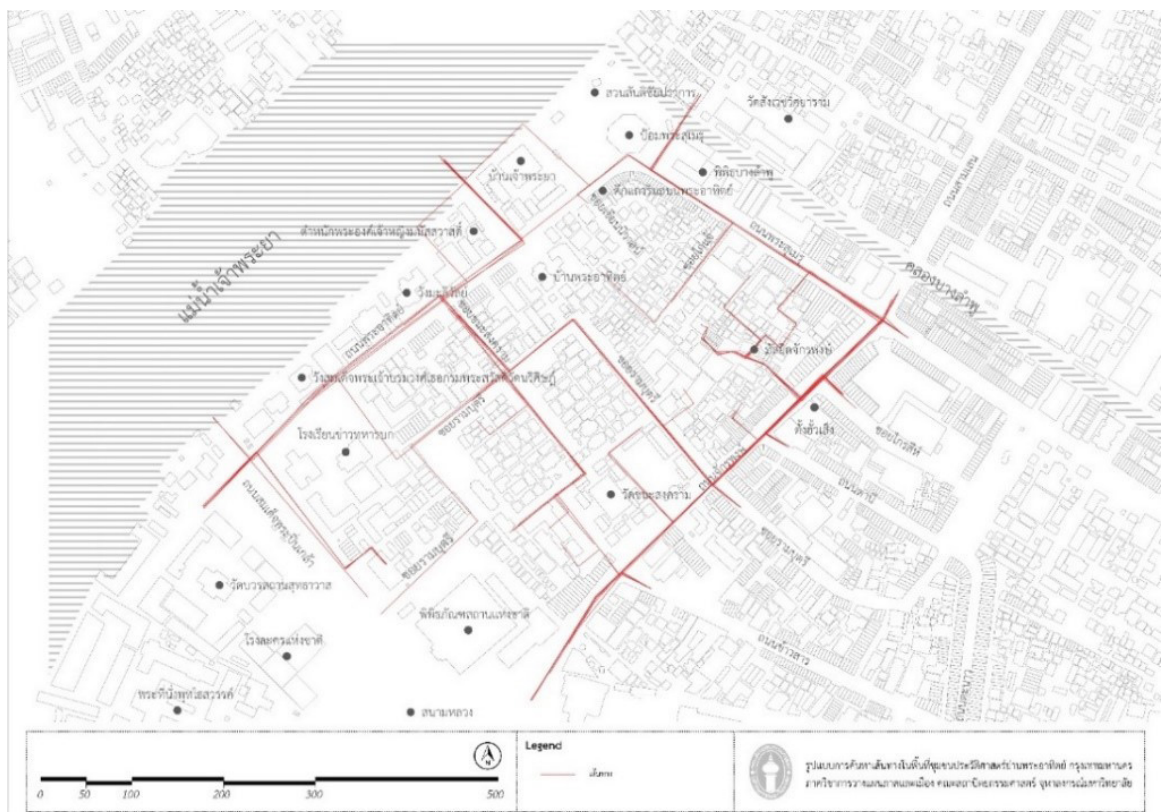
5.1 รูปแบบการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่

ผลการบันทึกรูปแบบการค้นหาเส้นทางของคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา พบว่าเส้นทางที่กลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่นิมสัญจรมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณถนนจักรพงษ์ พื้นที่ทางผ่านวัดชนะสงคราม พื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) และภายในพื้นที่ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ตามลำดับ จากการสำรวจพบว่า การบันทึกรูปแบบการค้นหาเส้นทางของคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดา มีปริมาณที่แตกต่างกันไม่ชัดเจน โดยมีการสัญจรผ่านไปทั่วพื้นที่ตามถนนใหญ่และตรอกซอยย่อย พื้นที่บริเวณถนนใหญ่ ได้แก่ ถนนจักรพงษ์ ถนนพระสุเมรุ และถนนพระอาทิตย์ เป็นต้น รวมไปถึงสัญจรผ่านพื้นที่ที่เป็นตรอก ได้แก่ ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) และทางวัดชนะสงคราม เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเป็นเส้นทางที่เลือกเดินผ่านจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง หรือเป็นจุดหมายปลายทาง (ภาพที่ 9)

ผลการบันทึกรูปแบบการค้นหาเส้นทางของคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันหยุด พบว่ามีการค้นหาเส้นทางที่แตกต่างกันกับวันธรรมดาเล็กน้อย จากการบันทึกพบว่า เส้นทางที่กลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่นิมสัญจรมากที่สุดในวันหยุด คือ พื้นที่บริเวณถนนจักรพงษ์ พื้นที่ทางผ่านวัดชนะสงคราม พื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) และภายในพื้นที่ชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ตามลำดับ โดยรูปแบบของการเลือกเส้นทางนิมจะมีความคล้ายคลึงกันกับวันธรรมดา บางเส้นทางอาจจะมีปริมาณที่น้อยกว่าบางส่วน ได้แก่ บริเวณท่าเรือ พื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) ปลายถนนพระอาทิตย์ (ทางเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) เป็นต้น (ภาพที่ 10)

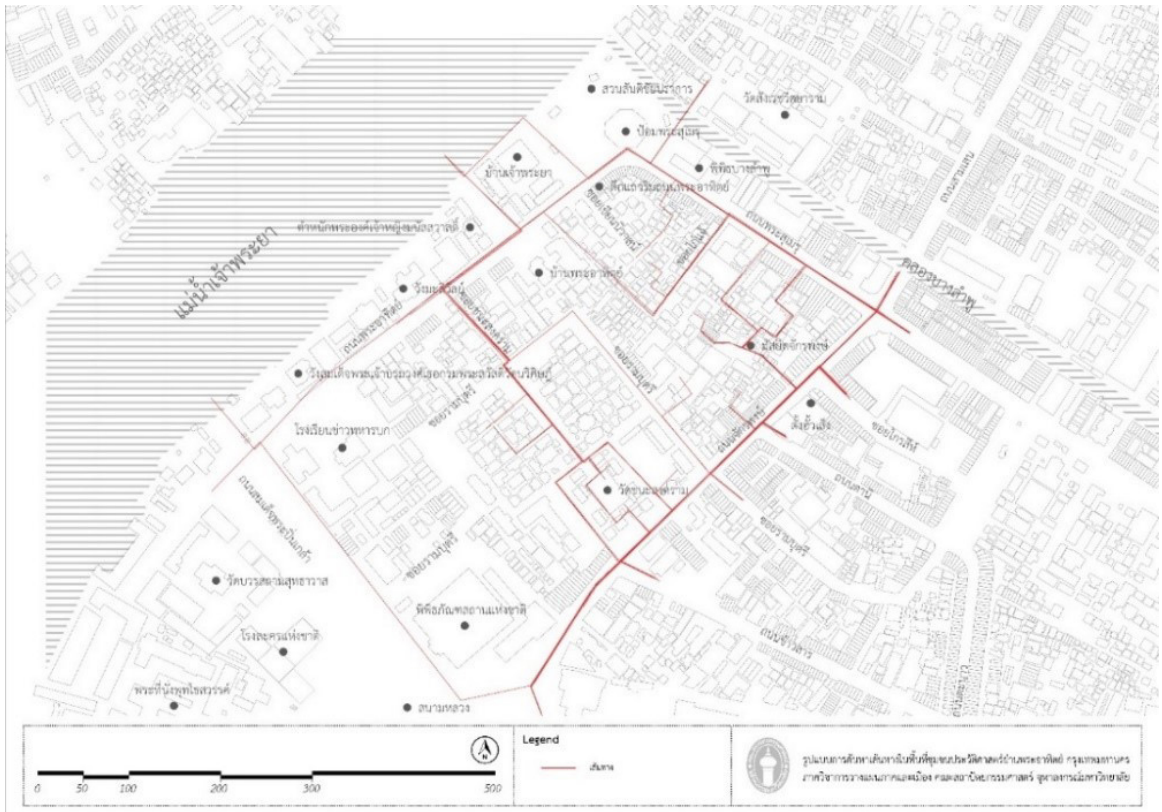
5.2 รูปแบบการค้นหาเส้นทางของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่

ผลการบันทึกรูปแบบการค้นหาเส้นทางของคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดาพบว่าเส้นทางของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่นิยมสัญจรมากที่สุด คือ พื้นที่บริเวณถนนจักรพงษ์ พื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) พื้นที่บริเวณถนนพระสุเมรุ และพื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ตามลำดับ จากการสำรวจพบว่าเส้นทางนิยมของกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นพื้นที่บริเวณถนนเส้นหลัก มีเพียงพื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) ที่เป็นซอยเชื่อมระหว่างถนนเส้นหลักเท่านั้น ซึ่งบริเวณที่เป็นตรอกซอกซอยทะเลต่าง ๆ ไม่ถูกสัญจรผ่าน หรือถูกผ่านน้อยมาก ได้แก่ ซอยมัสยิดจักรพงษ์ ตรอกเขียนนิवासน์ ตรอกไก่แจ้ และซอยทะเลวัดชนะสงคราม เป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ที่จะเลือกเดินในเส้นทางที่เป็นร้านอาหารหรือร้านขายของต่าง ๆ มีทั้งวิธีเดินผ่านและเดินเข้าไปยังสถานที่นั้น ๆ (ภาพที่ 11) ผลการบันทึกรูปแบบการค้นหาเส้นทางของคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันหยุดมีรูปแบบคล้ายคลึงกับวันธรรมดาทั้งรูปแบบการสัญจรที่เลือกเดินเฉพาะถนนเส้นหลัก รวมไปถึงไม่เลือกผ่านถนนที่เป็นตรอกซอกซอยต่าง ๆ (ภาพที่ 12)

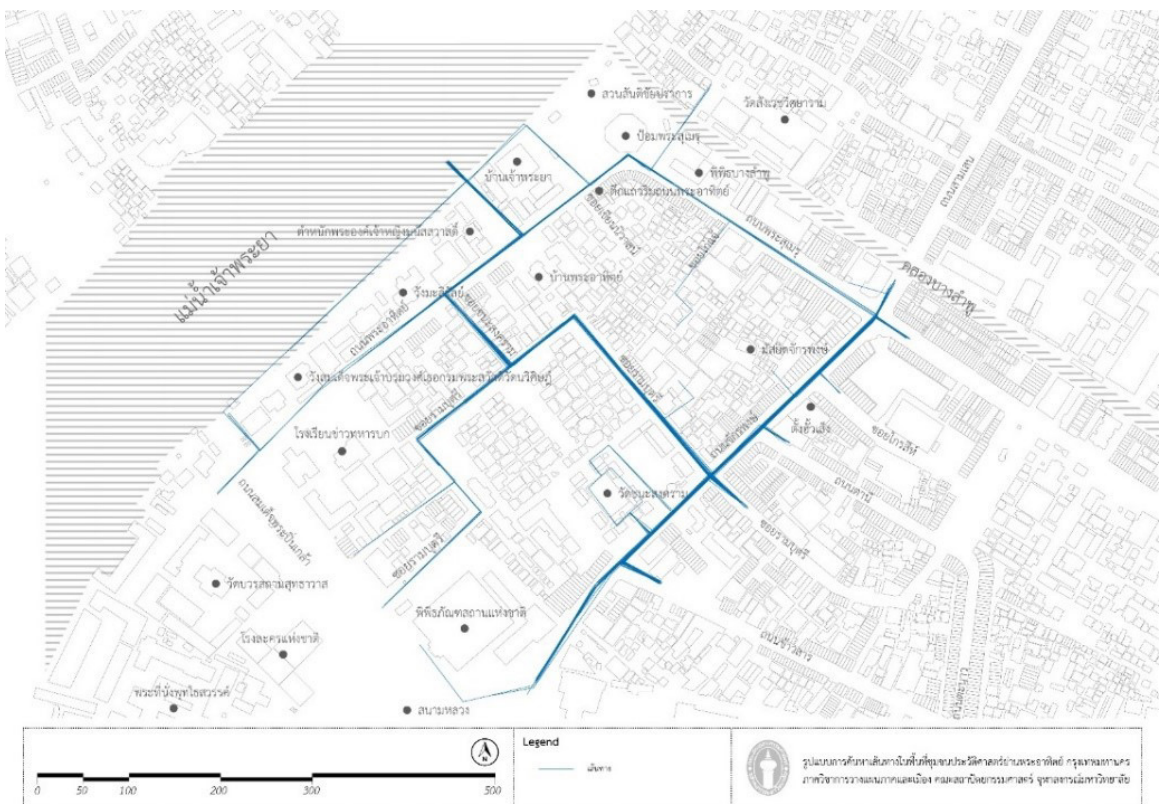

ภาพที่ 9 รูปแบบการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันธรรมดา)

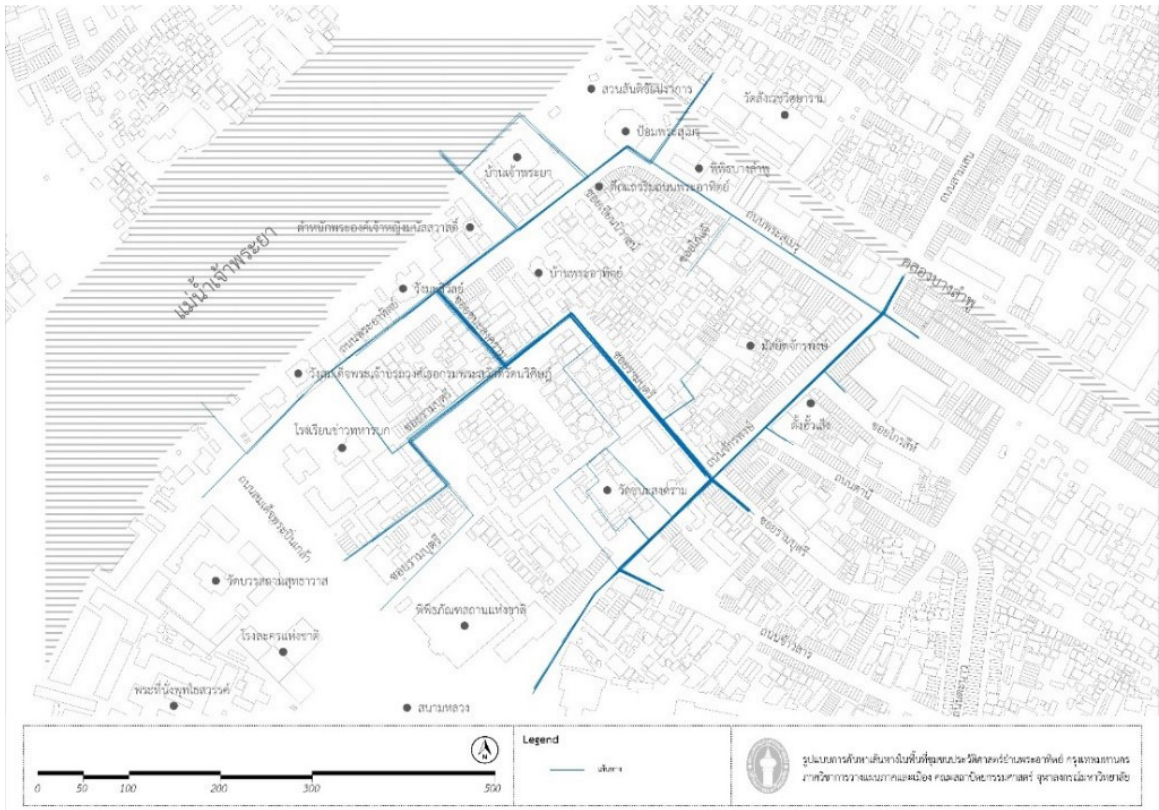

ภาพที่ 10 รูปแบบการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันหยุด)

ภาพที่ 11 รูปแบบการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันธรรมดา)

ภาพที่ 12 รูปแบบการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคย (วันหยุด)

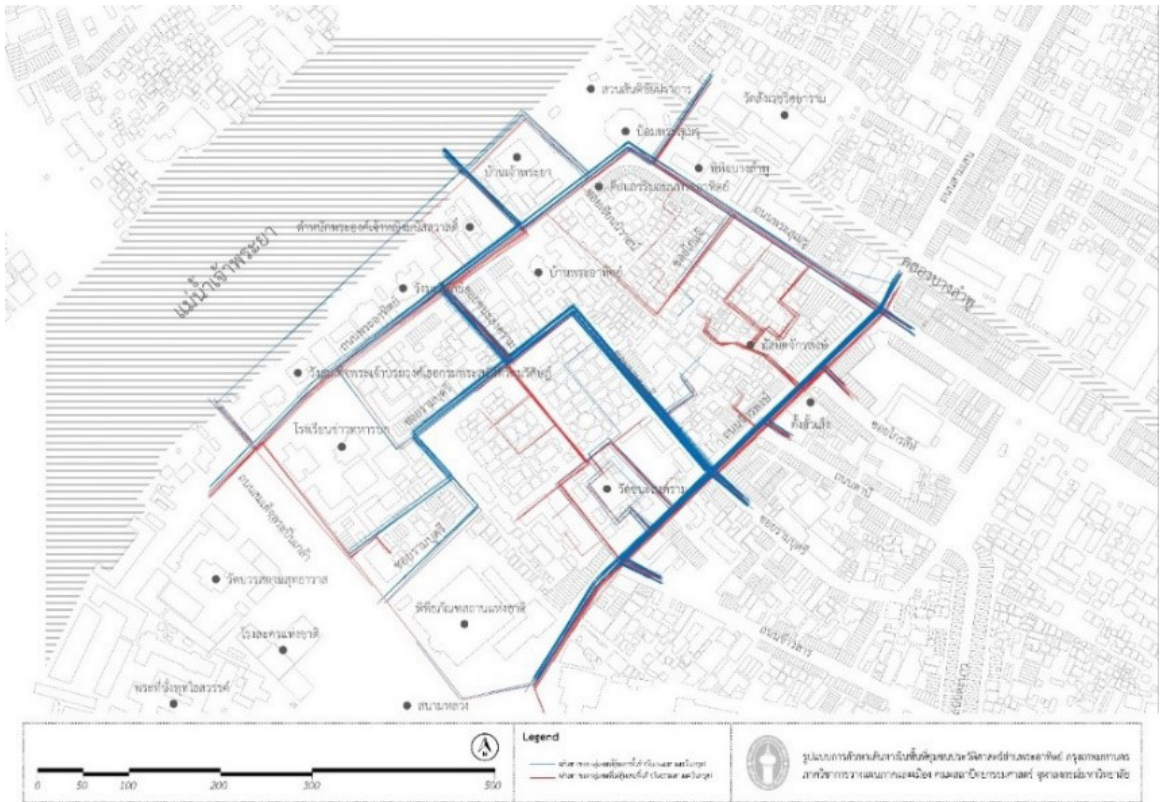
6. การวิเคราะห์และสรุปผล

จากผลการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมสัญจรของคนเดินเท้าของกลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ในวันธรรมดาและวันหยุด พบว่ากลุ่มคน 2 ประเภทนี้มีรูปแบบของการค้นหาเส้นทางที่แตกต่างกัน โดยเส้นทางนิยมของกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่บริเวณถนนจักรพงษ์ พื้นที่ทางผ่านวัดชนะสงคราม ซอยชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ถนนพระสุเมรุ และพื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ คือ พื้นที่บริเวณถนนจักรพงษ์ พื้นที่บริเวณซอยรามบุตรี (ข้างวัดชนะสงคราม) พื้นที่บริเวณถนนพระสุเมรุ และพื้นที่บริเวณถนนพระอาทิตย์ ที่เป็นเส้นทางนิยมในการสัญจร โดยในวันธรรมดาและวันหยุดจะมีผลต่อคนแต่ละกลุ่มในเรื่องของปริมาณ

การสัญจรรวมไปถึงรูปแบบของการค้นหาเส้นทางในบางพื้นที่เท่านั้น กล่าวคือ เส้นทางที่เป็นจุดหมายปลายทางของการทำงานในวันธรรมดามีการเดินทางน้อยลงเมื่อเป็นวันหยุด รวมไปถึงท่าเรือพระอาทิตย์ก็จะมีการใช้งานที่น้อยลงเช่นกัน จากภาพที่ 13 สามารถสรุปได้ว่าพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์มีพื้นที่ที่มีการสัญจรด้วยกัน 4 ลักษณะ คือ

- 1) เส้นทางสัญจรของคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ ได้แก่ ถนนจักรพงษ์ ถนนพระสุเมรุ ถนนพระอาทิตย์ ถนนรามบุตรี ทางเดินริมน้ำเจ้าพระยา
- 2) เส้นทางสัญจรผ่านของคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่เท่านั้น ได้แก่ ซอยมัสยิดจักรพงษ์ ตรอกเขียนนิวาสน์ ตรอกไก่แจ้ และทางเดินผ่านวัดชนะสงคราม
- 3) เส้นทางสัญจรของคนที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่เท่านั้น ได้แก่ ซอยโรงไหม
- 4) เส้นทางสัญจรที่ไม่ถูกผ่าน ได้แก่ ซอยหลังวัดชนะสงคราม พื้นที่ภายในชุมชนในบางพื้นที่ของชุมชนตรอกมัสยิดจักรพงษ์ ตรอกเขียนนิวาสน์และตรอกไก่แจ้

ภาพที่ 13 รูปแบบการสัญจรผ่านคนเดินเท้าของคนที่ไม่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่
 (ในวันธรรมดาและวันหยุด)

กล่าวโดยสรุป จากการบันทึกรูปแบบการเลือกเส้นทางนิยมในการสัญจรของคนทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า กลุ่มคนที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับพื้นที่มีรูปแบบการค้นหาเส้นทางที่แตกต่างกัน เป็นผลทำให้เกิดการใช้งานอย่างไม่เป็นเอกประโยชน์ในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์ กลุ่มคนที่คุ้นเคยกับพื้นที่จะพยายามที่จะเลือกเส้นทางที่เป็นตรอกซอกซอยที่สามารถทะลุได้ไปยังจุดหมายปลายทางได้ในทางกลับกันกลุ่มคนที่ไม่คุ้นเคยเลือกค้นหาเส้นทางเฉพาะถนนเส้นหลักเท่านั้น โดยจะไม่มีการค้นหาเส้นทางที่เป็นตรอกซอกซอยเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางหรือเป็นทางลัด แต่จะเลือกเดินเฉพาะถนนที่มีกิจกรรมหรือรูปแบบที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นผลให้เกิดการใช้งานอย่างไม่เต็มศักยภาพของคนทุกกลุ่ม

7.ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ย่านพระอาทิตย์มีการใช้งานที่แยกส่วนและไม่เป็นเอกประโยชน์ ดังนั้น ควรเพิ่มศักยภาพของการเข้าถึงในบางพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น หรืออาจจะนำกิจกรรมของพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ที่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ที่ไม่ถูกสัญจรผ่าน รวมไปถึงศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในพื้นที่ เช่น การทำทองในพื้นที่ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว รวมไปถึงทำให้เกิดสมดุลของการสัญจรเพื่อผ่าน และการสัญจร เพื่อเข้าถึงของคนกลุ่มต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพบนพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น

8. เอกสารอ้างอิง

- จุฬวดี สันทัด. (2547). *การวิเคราะห์โครงข่ายพื้นที่และการสัญจรเพื่อปรับปรุงผังแม่บททางกายภาพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปราณระฟ้า พรหมประวดี. (2550). *สนามทัศน์และรูปแบบการใช้พื้นที่ว่างสาธารณะของชุมชนเมือง: กรณีศึกษา ชุมชนย่านเสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พศิน สุวรรณเดช. (2558). *พฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลยมล หางนา. (2557). *รูปแบบพื้นที่และการใช้พื้นที่ของย่านพาหุรัด กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Dalton, N. (1997). *Quick Reference Computer Manual for Student Msc Built Environment: Advanced architectural studies*. London: University College London.
- Smailes, A. E. (1968). *The geography of towns*. Chicago: Aldine Pub. Co.